

Jan Guillou: 1968

[PM/30 ADMIN](#)

Samoin ajattelevien ihmisten etsintää PIRJO KANTOJÄRVI 10.9.2018

Vuosi on yllättävän pitkä aika sekä yhden henkilön elämässä että maailman tapahtumissa. Vaikka ihmisillä on mahdollisuus vaikuttaa omaan elinympäristöönsä, usein voi olla vaikeaa tietää, mitkä keinot olisivat toimivimpia. Samalla oman ryhmän löytäminenkin voi osoittautua hankalaksi. Vaikka jokin ihmisjoukko näyttäisi ulkopuolelta katsottuna koostuvan vain samalla lailla ajattelevista, lähempi tarkastelu voi osoittaa, että yksilöiden mielipiteissä voi olla merkittäviäkin eroja. Kun isompi ryhmä jakautuu näkemyksiltään moneen eri suuntaan, voi lopulta olla vaikeaa rakentaa yhteisymmärrystä muodostuneiden nurkkakuntien välille. Silloin henkilöt voivat joutua pohtimaan, mitkä kysymykset politiikkaan ja arvoihin liittyen ovat niitä, joiden pohjalta he ovat valmiita valitsemaan oman puolensa, jolle asettua.

'[-] Ja minkä sortin vasemmistolainen sinä olet?'

'Kuinka niin minkä sortin?'

'Niin, et kai trotskilainen?'

'En, enkä anarkisti, mutta itse asiassa en tiedä. Ainoa järjestö, johon kuulun, on nimeltään Sosialistiset Juristit Tukholman oikeustieteen tiedekunnassa, ja me olemme yhteisrintama, eli ei mitään erityistä sorttia. Ja sitten menen kai mukaan Palestiinan solidaarisuusliikkeeseen. Entä te?'

'Me olemme marxisti-leninistejä', Wolfgang vastasi haudanvakavana, kuin asia olisi äärimmäisen tärkeä.

(Guillou 2018, 114.)

Jan Guilloun *Suuri vuosisata* – sarjan seitsemäs osa *1968* (Like 2018) käsittelee muun muassa ihmisten poliittista aktivoitumista. Omien mielipiteidensä puolustaminen ei ole kuitenkaan aivan yksinkertaista maailmassa, jossa yksilön tausta vaikuttaa siihen, miten häneen suhtaudutaan. Tämän lisäksi kannanottaminen voi aiheuttaa ongelmia sekä yhteiskunnan tasolla, tuttujen parissa että suvunkin sisällä. Henkilöiden on valittava sanansa tarkasti, jos he haluavat säilyttää oman asemansa tai päästä tavoitteisiinsa.

Teoksessa eletään pääasiassa romaanin nimeksikin valittua vuotta. Päähenkilönä on 24-vuotias oikeustieteen kandidaatti Eric Letang, jonka elämään tutustuttiin jo *Made in America* -teoksessa. Hän on Oscarin ja Christan tyttären Hélènen sekä ranskalaisen Antoine Letangin poika ja edustaa siten Lauritzenin suvun kolmatta sukupolvea. Sarjan edellisessä osassa kuvatut perheen sisäiset jännitteet eivät ole kadonneet minnekään. Erimielisyydet ovat löytäneet tiensä jopa suvun kesäpaikkaan asti. Lauritzenin suvun ensimmäisestä sukupolvesta jäljellä olevat Sverre sekä Christa eivät ole sokeita läheistensä riidoille, vaan ovat valmiita vaikuttamaan jälleen asioiden kulkuun. Tähän on Oscarin ja Lauritzin jälkeläisten sopeuduttava, vähintään oman etunsa vuoksi.

Monen muun Euroopan maan tavoin myös Ruotsissa ja Tanskassa poliittinen ilmapiiri on jännittynyt. Eric tutustuu muun muassa tätinsä Johanneksen adoptioivan Henningin kautta monenlaisiin eri näkemyksiin poliittisten ryhmien sisällä. Tämän lisäksi Ericin retki aatteiden maailmaan ulottuu myös Pohjoismaiden ulkopuolelle. Hän päätyy avustavana asianajajana hetkeksi Länsi-Saksaan ja tutustuu oikeuskäsittelyn aikana apulaissyöttäjä Gertrude Gehlenziin. Saksasta onkin sitten lyhyt matka Tšekkoslovakiaan ja Prahan kevääseen.

Taustatiedoilla on merkitystä

Maailma tuntuu olevan vuonna 1968 käymistilassa. Vietnamin sota on kesken ja Prahan tilanne epävarma. Myös Ericillä riittää kiirettä. Aika ei tunnu riittävän millään kaikkeen. Ei opiskeluun, kirjoittamiseen, mielenosoituksissa käymiseen ja vaikuttamiseen tai ihmissuhteisiin. Myös tulevaisuus näyttäytyy epävarmana ja Eric joutuu huomaamaan moneen otteeseen, ettei hän monipuolisista lähtökohdistaan huolimatta tiedä kaikkea. Monet asiat ovat joko muutoksessa tai niiden odotetaan pian muuttuvan. Pienilläkin valinnoilla ja teoilla voi olla merkitystä suurempien kokonaisuuksien kannalta. Tästä huolimatta mieleen voi hiipiä ajatus siitä, että kaikki tärkeä asiat tapahtuvat jossain toisaalla kuin mitä itse on. Tällainen riittämättömyyden tunne vaivaa myös Ericiä.

Ruotsissa oli juhannuspäivän, sunnuntain vastainen yö. Vuoden suurin pyhänpvietto oli ohi. Toverit olivat lähteneet mökiltä Sörmlandista. Seuraavana aamuna toiset toverit aloittaisivat pitkän automatkan palestiinalaisille pakolaisleireille.

Itse hän istui hotellihuoneessa Saksassa, paitsi puolisekaisin kaikesta tuosta saksasta vaan jälleen myös rintamakarkurina. Jos asian näki niin yksinkertaisesti, taas yhtä pakoa ei voinut millään puolustella. Se, että hankkii tietoa karkotetusta ja miehityksen alla elävästä Palestiinan kansasta kyetäkseen kehittämään solidaarisuusliikettä, oli todellista tekemistä eikä pelkkää sunnuntaista mielenosoittamista Strandvägenillä tai käyskentelyä FNL-merkki rinnassa tuntien itsensä ylimalkaan edistykselliseksi.

Täällä Aachenissa oli meneillään kuitenkin yksi maailman tärkeimmistä oikeudenkäynneistä, jolla oli yhtymäkohtia Yhdysvaltoihin, Isoon-Britanniaan ja Ruotsiin, oikeusjuttu jossa hyvä asetettiin pahaa vastaan yhtä selvästi kuin Vietnamin, sorretut sortajia vastaan, voimattomat taloudellista valtaa vastaan. Myös se oli oikeaa tekemistä, että kantoi yhden korren kekoon täällä. (Guillou 2018, 82.)

Ericillä on vahvoja mielipiteitä ja halua vaikuttaa asioihin, oli sitten kyse työtehtävistä, perheen sisäisistä asioista tai maailman tapahtumista. Hän joutuu kuitenkin useaan otteeseen huomaamaan, miten sekä suvun sisällä että näennäisesti saman aatteen seuraajienkin joukossa voi olla useita erilaisia tapoja tarkastella asioita. Pienetkin mielipide-erot voivat kasvaa suuriksi, kun on kyse periaatteista ja puolen valitsemisesta. Joskus tällaiset tilanteet näyttävät selkeinä, mutta toisinaan Eric tarvitsee muiden apua ennen kuin näkee, mitä eri paikoissa todella tapahtuu.

Eric pohdiskeli, mitä mieltä koko absurdissa teatterissa oikeastaan oli ollut.

’Oliko tämä siis taas yksi sinun pedagogisista ajatuksistasi?’ hän kysyi hetken kuluttua.

’Kyllä, niin voi sanoa. Sinä olet fiksu, korkeasti koulutettu ja sivistynyt, puhut useita kieliä, ranskaa suorastaan niin kuin minä englantia, jos olen oikein ymmärtänyt. Sinun ei pidä päätyä moisten mielipuolten joukkoon. Sinun ei pidä seistä viinakaupan edessä keräyslippaan kanssa ja myydä Vietnam-lehtisiä ja saada lisäksi joka ikinen päivä paskaa niskaan noilta idioteilta siitä, että olet ollut varomaton vanhempia valitessasi. Sinun pitää tehdä taistelussa jotain tärkeämpää, kaikki muu olisi resurssien haaskaamista. Ja moraalitonta.’

’Kuten tehdä mitä sitten?’

’Niin, juuri se kysymys meidän pitää esittää itsellemme, sekä sinun että minun.’” (Guillou 2018, 43.)

Eric ei pääse sukuhistoriaansa pakoon, vaikka joskus toivoisikin, ettei sitä heti kerrottaisi uusille tuttavuuksille. Toisinaan menneisyys paljastuu myös käytöksen ja pukeutumisen kautta ennen kuin mitään on edes ehditty sanoa ääneen. Vaikka Eric pyrkii sopeutumaan monenlaisiin ympäristöihin ja hämmentyy joutuessaan luokitelluksi, hän itse myös määrittelee muita, kuten naisia, heidän ulkonäkönsä tai taustansa kautta. Uusien tuttavuuksien avulla Eric kuitenkin alkaa tiedostaa, ettei ensivaikutelma välttämättä aina pidä paikkaansa.

Häntä hämmentää muun muassa se, miten varuillaan ihmisten täytyy olla, jotteivät he menettäisi oikeuttaan toimia ammateissaan. Poliittisilla näkemyksillä on kuitenkin vaikutusta siihen, miten eri henkilöitä voidaan kohdella. Joskus pukeutuminen ja käytös voivatkin olla osa tarkkaan harkittua esitystä. Silloin erilaisilla asuilla luodaan haluttu vaikutelma ja sulaudutaan siihen ryhmään, jonka keskellä sillä hetkellä ollaan. Eric on jopa itsekin toiminut saman strategian mukaisesti.

Eric ei ollut voinut protestoida. Jos kutsun esittää joku, jolle ei voi sanoa ei, olisi hiukan liian tahditonta moittia ravintolavalintaa. Ja vaikka solmiot olivatkin roikkuneet vaatekomerossa käyttämättöminä monet vuodet, löytyihän sieltä kaikki mitä piti, pikkutakit hyvin harjattuina, smokki pukupussissaan, rivi hyvin hoidettuja ja kiillotettuja kenkiä. 'Herrasmies hoitaa vaatteensa.' Myös köyhä herramies, joka arkisin kulkee pitkätukkaisena puukengissä ja farkuissa.

Nyt he istuivat ikkunapöydässä vastakkain solmiossa ja klubitakissa, kesäisenä arki-iltana puku olisi ollut 'slightly overdressed', kuten Henning asian ilmaisi, tyypillisen keskiluokkaista. Olo oli kuin naamiaisissa, ja vaikutti siltä kuin Henning olisi pyrkinyt juuri siihen, että he olisivat pukeutumisellaan vulgaarioikeiston keskellä herättämättä vähintäkään epäilyä. (Guillou 2018, 25.)

Teoksen henkilöistä esimerkiksi Henning osaa muuttaa käytöstään tilanteiden mukaan. Silloin ympäristö toimii kuin näytelmän kullassina, jonka keskellä on osattava ottaa haltuun monia erilaisia rooleja. Myös Eric alkaa ymmärtää, miten sanansa ja käytöksensä voi kohdentaa juuri sen hetkiselälle yleisölle sopivaksi. Romaanissa tarkastellaankin erilaisia aitouden ja näyttelemisen, totuuden ja valheen välimaastoja, joissa henkilöiden on opittava tasapainoilemaan, jos he haluavat säilyttää toimintamahdollisuutensa. Jälleen on kyse siitä, millainen tieto ja käytös toimivat parhaiten valittujen tavoitteiden kannalta. Eric oppii vähitellen, miten suurta merkitystä lehdistöllä ja sitä kautta julkisella mielipiteellä on asioihin. Esimerkiksi kaikkiin lehdissä julkaistuihin tietoihin ja asiantuntijalausuntoihin ei välttämättä kannata heti luottaa. Oli kyse sitten oikeusjutuista, lehtiartikkeleista, yksittäisten henkilöiden valinnoista tai yhteiskuntien toiminnasta, auttavat taustatiedot ymmärtämään asioiden välisiä syy- ja seuraussuhteita. Käsitukset totuudesta ja oikeudesta voivat vaihdella suurestikin eri näkökulmien välillä.

Henkilöt tapahtumien varjossa

Guilloun *1968* kertoo jonkin verran edellisen osan, *Made in American*, mutta myös neljännen osan, *Sokean pisteen* tapahtumia. Koska sarjassa on edetty jo seitsemänteen teokseen ja suvun henkilömäärä on laajentunut, on hyödyllistä, että asetelmat tehdään selviksi heti alussa. Kertaus on myös sisällytetty sujuvasti juoneen siten, että Eric kohtaa sattumalta Henningin. He ovat tavanneet viimeksi lapsina, joten monet asiat vaativat

selvennystä ja väärinkäsitykset oikomista. Näiden muisteluiden kautta useat kuudennessa osassa kysymyksiä herättäneet kohdat saavat vastauksensa.

Henningistä näki, että tarina kiehtoi häntä. Toisin sanoen hän ei ollut koskaan kuullut tätä versiota, päätelmä oli väistämätön. Riitelevät osapuolet kehittivät aivan erilaiset todellisuudet, ja ainoa oikeuslähde, johon silloin luotettiin, oli oma moraalikäsitelmä siitä, miltä todellisuuden pitäisi näyttää. (Guillou 2018, 18.)

Monet teoksen kiinnostavimmat hetket liittyvät oikeusjuttujen lisäksi myös juuri Henningin ja Ericin kohtaamisiin. He ovat samankaltaisia, mutta silti tarpeeksi erilaisia sukunsa edustajia. Henning nauttii herätellessään Ericiä näkemään, mitä poliittisen vaikuttamisen kentällä tapahtuu. Heidän keskusteluissaan on jotain samaa kuin mitä sarjan aiemmissa osissa oli Oscarin, Lauritzin ja Sverren välisissä hetkissä. Saksalainen Gertrude sekä myös Henningin tanskalainen kumppani Mette taas osoittautuvat yhtä vahvatahtoisiksi ja arvojensa pohjalta toimiviksi henkilöiksi kuin mitä Christa ja Ingeborg sekä Rosa, Johanne ja Héléne ovat sarjan aikana olleet.

Uudet henkilöt mahdollistavat jälleen pääsyn tapahtumien keskipisteeseen tai ainakin niiden lähettyville. *1968* ei tarjoa samanlaista sukellusta maailman kuohuihin, kuin mitä esimerkiksi *Sininen tähti* teki. Vietnamin sota, vasemmiston ja oikeiston välinen ristiriita, Palestiinan kysymys, Prahan tilanne, Ranskan mielenosoitukset sekä muuttuvat yhteiskunnalliset asenteet ja vastakkainasettelut ovat teoksessa läsnä, mutta enemmänkin keskustelujen ja pohdintojen kautta kuin niin, että päähenkilö olisi itse osallistumassa niihin aktiivisesti. Eric tarkastelee tapahtumia tarpeeksi läheltä, jotta tietää paljon, mutta tarpeeksi etäältä, jottei joudu liian suuriin vaikeuksiin valintojensa vuoksi. Hän on sivustakatsoja, vaikka pystyy tätinsä Johannan tavoin toimimaan monenlaisissa ympäristöissä.

Hetkittäin vaikuttaakin siltä, ettei Eric tunne olevansa täysin kotonaan missään ympyröissä, ei vasemmistolaisissa piireissä eikä yläluokkaisen sukunsa parissa. Se auttaa lukijaa hyväksymään hänen lähes liian täydellisen taustansa. Koska Eric on hieman ulkopuolinen kaikkialla, mutta pystyy silti soluttautumaan lähes mihin tahansa ympäristöön, hänen kauttaan on mahdollista kuvata aikakauden eri teemoja. Toisaalta esimerkiksi suvun muiden jäsenten motiivit ja asenteet jäävät tällä kertaa vain Ericin tulkintojen ja luonnehdintojen varaan. Monet henkilöt päätyvätkin enimmäkseen ilmentämään kuvatus aikakauden jakautuneita mielipiteitä. Se on ymmärrettävää. Sarjan useasta aiemmasta osasta tuttuun tapaan historiallisilla tapahtumilla on jälleen ihmissuhteita suurempi rooli teoksen tarinan kannalta. Vuoden 1968 tapahtumissa riittääkin runsaasti materiaalia yhden romaanin varalle.

Teos etenee samalla sujuvuudella kuin sarjan aiemmatkin osat. Tällä kertaa kuitenkin huomaisin ihmetteleväni joitakin sanavalintoja tai eksyvänä muutamien lauserakenteiden keskelle. Tällaisissa kohdissa en saanut heti otetta siitä, mitä pyrittiin ilmaisemaan, vaan minun täytyi pysähtyä pilkkomaan tekstiä osiin, jotta sain ajatuksesta kiinni. Koska teoksen kieli on yleisesti ottaen selkeää ja toimivaa, nousivat tämänkaltaiset hieman hapuilevat kohdat tekstin keskeltä esille.

Joka tapauksessa sellaiseksi Eric yritti tunteen kuvitella, kuin englantilaisessa 1800-luvun romaanissa niin ettei olla vain umpirakastuneita ja rakastumisen mielikuvitusta kiehtovassa ympäristössä tässä kauniissa kaupungissa, jossa toverit olivat matkalla toteuttamaan vielä suurempaa unelmaa.

(Guillou 2018, 174.)

Muutamista tällaisista kohdista huolimatta tarina kulkee luontevasti tilanteesta toiseen. Teos pysyy kasassa, vaikka informaatiota on paljon niin oikeusjuttuihin liittyvistä tekijöistä, erilaisista poliittisista ryhmittymistä kuin maailman tapahtumistakin. Tietomäärä ei aiheuta ähkyä, sillä se on ujutettu osaksi keskusteluja ja tapahtumia. Ericin ihmissuhteet eivät ole välttämättä teoksen kiinnostavinta antia, mutta ne toimivat hyvänä taukona erilaisten tapahtumien taustojen kertomisen keskellä. Samoin suvun jäsenten kohtaamiset kuvaavat onnistuneesti sitä, miten hankalaa voi tasapainoilu erilaisten asioiden välillä olla silloin, kun pyritään työntämään erimielisyydet edes hetkeksi syrjään.

Mikä muu voisi myrkyttää kokonaisen suvun niin pahoin kuin se, että ensin menee haikailemaan perintöä ja sitten alkaa riidellä siitä? Poliitikka tuli mahdollisesti kakkoseksi. (Guillou 2018, 224.)

Teoksen käsittelemiä aiheita pystyy peilaamaan tämän hetkiseen aikaamme. Guilloun romaani antaa vuodesta 1968 tiiviin ja monipuolisen kuvan. Samalla teos rakentelee jo jännitteitä sarjan seuraavaa osaa varten. Eric, Henning, Gertrude ja Mette vaikuttavat henkilöiltä, jotka tuskin suostuvat jatkossa seuraamaan vain sivusta maailman tapahtumia.

Jan Guillou: *1968. Suuri vuosisata VII. (1968. Det stora århundradet VII.)* Suom. Petri Stenman. Like 2018. 431 s.

Pirjo Kantojärvi on Torniossa asuva kirjoittamisen maisteri Jyväskylän yliopistosta